

(1)

6.3.1942 20.3.1944

(62)

האיחוד.

תקופה של מאורעות רבי מתח היו החדשים הראשונים של שנת 1943: קיבוץ כפר מנחם לחץ על מוסדות הצנועה לקבל השלמה או -טוב יותר- לזכות באיחוד עם קיבוץ עצמאי סצריך היה להוסיף את חלקו מבחינה כמותית ואיכותית לכלכלה ולחברה.

עלו הקיבוץ כפר מנחם מס. א" 6.3.42

"חבר כותב: בהזדמנויות שונות, בועדות, בשיחות, דובר לא מעט בשאלת הרחבת המסגרת. מראות בנידון זה הצעות שונות -השלמה, אחסד, נוער. ישנם חברים הרואים בכך חזות הכל. גם לדדי אין אפשרות להמשיך ככה. האם השאלה תגיע פעם לפורום מוסמך, היינו בשיחת הקיבוץ? הם נתונה פעם לכך? או שזה יושתק ויגנוז? נראה לי שכל מה שמקדימים יהיה זה לטובה בשכלנו. אולי תעשלה ס"ס השאלה לסדר יומנו בימים הקרובים? - חבר.

מתתיהו: שיחת קיבוץ 6.7.43 "... החלטנו למלחמה על האיחוד. מה היתה הראשית? אנו עמדתו על פי תהום בלובן כלכלי-מסקי-חברתי. ---"

מוסדות התנועה נענו לדרישה, אם-כי תוך לבטים. קיבוץ אלגביש ברעננה הועד למטרה זו. סיסמת "קיצור החזית" הושמעה לגביו.

אך התשובה שהבאה מן החברים ברעננה היתה "לוא" רבתי.

שיחת קיבוץ בכפר מנחם 12.6.43 אינפורמציה מפי מתתיהו-
"אשר לאלגביש: ישנו שם גרעין של איזה 12 חברים שלא הש-
לימו עם מצפונים. לא ניגסנו עדיין לפעולה מעשית. הם
מסכמים את המאזן ל- 1 ביולי. במשך השבוע או בעוד שבוע
נגיע לפעולה מעשית."

× × × ×

צבי ורדי בשיחת הקיבוץ כפר מנחם 30.6.43 "... התנגדותם וטע-
נתם המוצדקת (של אלגביש) התרכזת במשפט אחד:
אנו רוצים עצמאות.

בסלבים הראשונים היו רק שלושה חברים, שהתידדו עם רעיון האיחוד בין אלגביש וכפר מנחם, וקבלו בכך את תביעת התנועה. אגב, שניים מהחברים אלה עזבו זה מזמן את הקיבוץ. אך השלישי עומד בסופחת נאמנותו.

עמדותיו המבוזרות של קיבוץ אלגביש הורעשו במסך חדשים ע"י התותחים הכבדים ביותר שהיו ברשותו של הועד הפועל דאז. (לאחר מכן התברר, שגם האס הנגדית מנסקו של אלגביש המותקף זכתה בהצלחות שב-פגיעות בבטחונם של מטילי המרות).

החברים הצעירים לא רצו לותר על חזונם ובתכנית האיחוד עם כפר מנחם, הותיק, המבוגר והמנוסה מהם, ראו הם בימים ההם את קץ חזונם המופלא על יצירה קיבוצית עצמית, יצירה תוך כדי פיתוח כל יכולתם האישית והקולקטיבית.

(האיחוד 2)

מנחם גרטון שיחת קבוץ כפר מנחם 30.6.43 "... התנגדות אלגביש לא היתה התנגדות לכם, היתה זאת התנגדות להשלמה בכלל. אתם תצטרכו להזהר מאד, לבל תקצצו כנפי צעירים במקום לעודדם.

חשבו הם אז שצין למעלה מהשגת המטרה הזאת - ולכן סגרו את ליבם בפני הדברה בצרכיו הדחופים של קיבוץ כפר מנחם הנאבק בבעיותיו הקשות. לבסוף נכנעו ללחץ, תוך קבלת מרות, וביחוד תוך רתיעה בפני החלטה מפורשת של מועצת התנועה המתכנסת. בכל זאת, גם ההשלמה הזאת עם צו התנועה עברה עדיין מסברים ותנו-דות, והגיעו הדברים לידי כך, שאנשי אלגביש חזרו בהם מהסכמתם ועירערו מחדש על החלטת הוועד הפועל, אך, כמובן, לא נענו.

שיחת קיבוץ כפר מנחם 6.7.43 מתתיהו: "... ברגע האחרון הנשימה מתחילה לקנות קצרה - וזה הרבה פעמים מקור להרבה בעיות. מקסי-מום סבלנות! טבעי הדבר שאלגביש עמד על נפשו, החליט לברר את הענין שוב פעם. בחוצה הנשימה האחרונה עד לסוף..... מצב הרוח שנוצר בשמענו על ערעור אלגביש (גורם) להליכה בצדי ההכ-רעה..... הערעור בא מזה שרצו שתהיה אחדות ביניהם.

לאחר דחית הערעור לחצו הדוגלים באיחוד בתוך אלגביש להגשמה מעשית מהירה של האיחוד, למען הפוך את התכנית לעובדה קיימת. וכך הוחלט לחלק את אנשי אלגביש לשתי פלוגות: לאלה שעדיין יח-זיקו אל היש הכלכלי (המפעלים: הנגריה - מפעל הארגזים - והמסגרית, שהיותה לאחר מכן את היסוד למסגרית החוץ בכפר מנחם) ואת יתר הרכוש - ולאלה שצריכים היו לעבור ראשונים, וביניהם אמהות צעירות ולעתיד לבוא ואישיהם.

שיחת קיבוץ כפר מנחם 6.7.43 מתתיהו: "אחר כך חיסלו את הערעור!" התאספו ועדות האיחוד של שני הקיבוצים עם אנשי המחלקה החברתית. (נתקבלה) ההצעה לבצע את האיחוד במשך הזמן הקצר ביותר. ההעברה לא יכולה לחכות להקמת חמשת הבנינים. צריך לסדר תכנית להעברה ולחלק את הקיבוץ לשתי פלוגות....."

אמנם לא כך בדיוק התגשמו לאחר מכן הדברים. למעשה עלו לכפר

מנחם לאחר בוא הפלוגה הראשונה ב-14.7.43 רק שיפין - שיפין. אין ספק כמעט, (אם יש כאן מקום להשמיע הערה של ביקורת היסטורית) שאופן הגשמת האיחוד בדרך זו היו לו במשך הזמן ובשנים הבאות תו-צאות קשות: האיחוד לא הוכן כראוי (ואין כאן הכוונה לבעיות שיכון בלבד). לכן לא נכנס למסלולו המיוחנן. לא התיצבו, מתחילה, שני קיבוצים לאיחוד, אלא היה קיבוץ שקלט ושני שלא הספיק עוד להופיע כשלמות. כך נתרופף כוח המסגרת, העזיבות החלו והפעילות וכל מה שנבע ממנה, מעבר לחיי העבודה היומ-יומיים, השתתקה למשך תקופה גורלית.

אברהמקה שיחת קיבוץ 6.7.43: "... אנחנו באמת הכינונו תכנית
סלמה לקראת האיחוד. שפה (הכונה להשלמת הדיבור העברי-העורכית) שיכון,
מחסן. אבל עכשיו אנחנו בוטלנו. חשבנו שגם באלגביש תתנהלנה הרבה
שיחות רבות. לא חשבנו שהאיחוד יצא בקיץ. הם החליטו בחיוב, רוצים
לנוא מהר. אנחנו בוטלנו...0. גם אני לא הייתי מוכן שהפלוגה הרא-
שונה תבוא עוד הסבוע...."

xxx

אברהמקה (המזכיר החדש להקמת האיחוד) שיחת קבוץ 24.7.43:
בשיחת המזכירות דיברנו שנהוץ גילוי לב בחיינו המשותפים. אם
ישנה אי-שכיעות רצון במחסן או שאיזה שהיא פינה אחרת, רצוי שזה
יגיע לביטוי בפורום איזה שהוא ולא תצטבר בתמרמרות.

לקראת קבלת אלגביש נערכו בכפר מנחם הותיקה בירורים נוקבים
והרצון היה אז להצליח באיחוד הזה ולעשות הרבה למענו. ועדות
נאמנה לכך נמצא בפרוטוקולים של הימים ההם. לשם חיזוק הקיבוץ
במשימה הזו הופיעה גם המסלחת הידועה של הועד הפועל.

שיחת קבוץ מיום 30.6.43 צבי ורדי: "... אין אנו משלחת מטעם הועד
הפועל לקיבוצים. תפקיד זה מילאנו באלגביש. פה באנו לשמוע דעות
חבריים בנושא זה... להם אמרתי: אל תחשבו שאתם הולכים להציל
את כפר מנחם. ואני בשוח שממר יכירו בעודף הנסיון שלכם. אולם
אתם מצדכם, אל תבטחו יותר מדי בותק, זאת לא זכות מספקת ליחס
כבוד! אני רואה פה אחת מנקודות הכובד בקיבוץ המתכוון לקליטה.
סירגישו את עצמם כמוזמנים להשתתף בבנין הנקודה. את הכוננות
הזאת לשתף אותם צריך לאפשר, להרגיש יום-יום! ויתכן שזה ידרוש
לותר מנהגים או שניים. הקושי לכן: צריך להתחלק יום-יום, לע-
ביר עוד פעם את כל מדורי ההתחדשות....
אברהמקה: "... הסיכויים שלנו אומרים: לא רק תוספת כוח עבודה אנו
רוצים, אלא תוספת כוח קיבוצי שיהלום לצרכינו. המספר אמנם מבטא
הרבה, ובמסגרת של 90 חבר אי אפשר היה להתקדם: את אלגביש איננו
מכירים, גם לא מכירים אותנו; אין להתעלם מן העובדה שבכל זאת
אנו הקולטים. ומתעוררות הרבה פרובלמות חדשות. אין להשוות את
האיחוד הזה עם האיחוד בעבר, אולם מהרבה עובדות יש ללמוד: לעתים
יותר מדי סמכנו על הנסיון ואין לחזור על שגיאות. להבא נצטרך
להמנע-אם זה בשטח המסקי, החברתי או אחר-מללכת בדרך הנהוגה עד כה.
נצטרך לשתף את החברים החדשים בכל. עלינו לגלות הרבה יותר סבלנות
משאנו רגילים...."

x x x

עלון הקיבוץ 11.9.43 מצב הסיכון (מפי ועדת החברים): הח סת שיחת
הקיבוץ האחרונה בשאלת הסיכון בקשר להעברת כל אלגביש לכפר מנחם
מחיבת לעשות את כל המאמצים ולחפש אחרי אפשרויות של שיכון ארעי,
בלבד שלא לגור בשתי מספחות. -ורק במקרה אחרון וחוסר ברירה
לחזור מאותה צורת חיים בלתי רצויה, אותה טעמנו במשך תקופה לא קצרה.
..... עם השלמת ההעברה יגיע מספר המספחות ל-59 ומספר הרוקים
ל-43 ומספר המיוחדים (נשי חילים וכו') ל-11. אם נצא מתוך ההנ-
חה, שמוסרים חדר למספחה, חדר למיוחד וחדר לשני רוקים, הרי דרושים
לנו 92 חדרים, נוסף על זה עלינו למסור חדר נוסף לכיתה, וכעבור
חדשים בערך חדר נוסף לתינוקות. כ"כ נהיה נאלצים כנראה למסור
חדר מיוחד לאיזולציה..... יחד, אם-כן, אנו זקוקים ל-95 חדר.
מה לעומת זה מספר החדרים שלרשותנו? 40 חדרים בבתיים, 26 חדרים
בצריפים ו-8 וובלים, יחד 74 חדרים. חסר לשיכון מלא 21 חדר."

מחובתנו ולמען שלמות התמונה עלינו להזכיר ששנת 1943 שנה גורלית היתה במלחמה ובתהליכים האיומים שבגוגל עמנו בתפוצות הגולה. למעשה היתה התהליך המקומי של "קיצור חזית" רק פועל יוצא של המצב הכללי של סגירת שערי הארץ והעלמותה של הגולה מאחרי מסך הרדיפות והמלחמות.

אנשי אלגביס, 82 במספר הגיעו אש-אש לכפר מנחם. בכפר מנחם היו באותו הזמן 92 חברים. כל אחד מאנשי אלגביס נקלט (או לא נקלט) במקומו. המשפחות חיו צעירות ונסתגרו בפינתן. ילדים נולדו. הנסיונות לשתף את חברי אלגביס, אפילו ב"כוח" באמצעות בחירות נפתרות ו"הקצבות" מקומות משוריינים להם במוסדות הקיבוץ לא עלו יפה. החברים נשארו פאסיביים. וכשנערכו ויכוחים על תפקידים כגון תפקיד הפנקסן (תפקיד שהוקצב מחילה ל"אלגביס") תמכו אנשי הקיבוץ המצטרף ברובם בהשארת מקום העבודה בידי הוותיקים, מתוך חוסר רצון לקבלו.

סיחת קיבוץ מיום 10.8.43. סדר היום: ענייני עבודה בקשר עם האיחוד... אברהםקה: ... באי-אלה שיחות לפני הגיע אלגביס הינה, דיברנו רבות על בעית קליטת החברים בחברה ובמסק... היום בסדר היום-שאלת העבודה. ברור שהחברים לא באים רק להשלים את החסר, כי-אם החברים צריכים לקבל על עצמם את עול האחריות בענפים ובמפעלים... כיום יש לשתף את החברים החדשים ובאותו זמן לא לפגוע ולזעזע את הענפים.

וכך התחילו כפר מנחם להתאונן על כך, שאין מורגש כלל איחוד בין שני כוחות, אלא מורגשת הצטרפות בלבד. והם ראו עצמם בגלל חוסר גילוי עצמיות, יוזמה וכוח כמעט כמרומים. אין ספק שהיה זה אז רושם נכון. ואת הסיבות צריך לחפש - כזכור - באופן הגשמת האיחוד, בחוסר הכנתו היסודית, בפיזור של אלגביס ובמצב של "רזיגנציה" לאחר כניעה.

רק במקום אחד הורגשה פעילות. יואל דרוקר אליאס דרום היה לעורך רב-פעילים של עלון כפר מנחם וברא אותו ממש יש מאין. (לפי עדות הכתובים). פה ושם הצליח העורך "לדגדג" ולהביא חברים לידי התבטאות בכתב. וכך הועלו, בין היתר, גם הטענות על הכתב, טענות וביקורת אותה השמיעו חברי אלגביס בדרך כלל (כך התאוננו עליהם) רק בחדרי חדרים, תוך כדי השתתקות כלפי חוץ. במאמרים ההם באו לידי ביטוי רגשי אי-סיפוק מן המצב החדש. על דפי יותר מעשרה גליונות של עלון כפר מנחם התנהל ויכוח על הצלחתו ועל בעיותיו של האיחוד. כך ברשימות ובמה שאז עדיין נחשב כסאטיר ה מוצלחת. ויכוח זה סוכם ע"י המזכירות.

עלון הקיבוץ 31.1.44 מספר 28 : על האיחוד (משה ישראל):

"... הועדו נבחרו, חולקו התפקידים, נקבעו מקומות העבודה (לרוב שביעות רצונם של החברים) מכינים את נשף האיחוד, וחברים אשר קובעים את דעת הקהל, מברים בבטחון על הצלחתו של האיחוד. כלום זה הוא מספיק? כל אחד מאתנו הרגיש חיש מהר שמקום עבודתו ומקומו באחת הועדו אינם מספיקים כדי שירגיש טוב, כדי שיראה בקיבוץ את הקיבוץ שלו וכדי שיהיה שותף אמתי במפעל הזה... אבל בינתיים לא ויתרנו על דרישת הקיבוץ האורגני, כל אחד מאתנו שואף עדיין להגשמתו. לכן אף אחד לא מוצא את סיפוקו במפעל, במשק במשותף. גם לא בויכוחים כלליים בטאלות חינוך ותרבות... הקיבוץ האורגני פירושו במילים אחרות איחוד חברתי, אפשרויות חברתיות זהו החסר, זהו מה שצריך להיות את האיחוד האמיתי."

5

עלון הקיבוץ 6.2.44 מספר 30: (זואל דיום) ... איחוד שני הגופים
 (או שלושה) ומזיגתם אינם מתגשמים תוך שלושה חדשים ואף לא תוך
 שנה. זה תהליך ממשיך רב-שנים. אולם גם עד עתה הדברים היו יכו-
 לים להקדם עוד יותר אילו היה יחס אחר מצד חברי אלגביש. חברים
 רבים באו הינה מיואשים, אכולי ספיקות, בלי רצון וכוונות למאמץ
 חדש. ואני שואל אותך: הבאמת אינך רואה כבר את המטרה המשו-
 תת הנעלה שלקראתה צעדנו בטוחות באלגביש? והבאמת "נעלמה הדרך"
 ו"הקשר ניתק"? וכי עצמאות אלגביש היא לנו חזות הכל, ועם ביטול
 מסגרתו מתבטלת כל דרכנו הקיבוצית התנועתית? נזכר אני בבירור
 באלגביש ובו העלה אחד מחברי הועד הפועל כנגד קביעתנו לעצמאות
 את הסיסמה "בנין קיבוץ שומרי" זאת דרכנו ואין זולתה.
 יצירת קיבוץ שומרי!

× × × × ×

עלון הקיבוץ 13.2.44 מספר 31:

ההיסטוריה חוזרת על עצמה (אברהם גרינבוים)

משה רבנו בודתו מהר סיני שמע קול ענות חלשה מפי ישראל.
 וכשנסה ישראל עלה מחמת האיחוד על גבעת כפר מנחם השמיע
 קול ענות חלשה. או משה היקר, האיש משה הוצאי את ישראל
 ממצריים, ומשה הכניס את ישראל (את עצמו) בין המיצרים.

× × × × ×

עלון הקיבוץ 20.2.44 מספר 32.

לשאלת האיחוד (אריה מנדל)

אברהם החברתי. השאלה היא יותר קשה ובכל זאת היזמה גם כאן
 צריכה לבוא מצדנו. ע ינו להשתדל לקשור לקשור יחסים חברתיים
 עם החברים הוותיקים בצורת שיחת בזמן העבודה (האמנם? המערכת-)
 שיחות על יד השולחן בחדר האוכל. ונפתח. אני מרגיש התבד-
 לות מצד החברים שלנו, הסתגרות. וכעת כמה דברים בנוגע
 ליחס ולגישה לפעיל ולבעל התפקיד מבין החברים החדשים במקום:
 וכאן על כל הקיבוץ המאוחד ליצור תנאים לפעילות של החברים
 החדשים. לתת להם את העזרה המתאימה והבנה מלאה. דוקא ביחס
 זה היו תופעות לא רצויות של חלק קטן מהחברים הוותיקים, שלא
 השתדלו ולא רצו להבין את החבר החדש בעבודתו.

× × × × × × ×

מספר 37 פורים 1944:

עלון הקיבוץ

יש איחוד או אין איחוד (ליצחק שושני)

..... לכן עצה אסיאה, חברה, ואני מציע
 שמכל מטא מהר את עינינו נסחרר.
 נסתכל-נא בעתיד
 בלי מסקפת, בלי זכויות!
 אם נראה את המציאות
 ממבט חופשי, פשוט,
 לא נבכה, לא נתיאש:
 לנו מרץ יש ויש.
 ברצון המלוכד
 קום יקום קיבוץ מאוחד!

רליי הקיבוץ 20.3.44 מספר 39: לסיכום הבירור (המזכירות)

אין צורך ולא מועיל להפוך צנצ את הויכוח להוכחה אישי.
 אין צורך ואין טעם לחזור היום לעבר ולאמר: אלמלא התאחדנו,
 היו לפנינו מטרות נעלות כגון המשך פיתוח המסק או יצירה
 קיבוצית. עצם המטרה בודאי לס שנתה לאף אחד מהגופים כי היא
 היתה ונשארה "יצירת קיבוץ שומרי אורגני ושלם" - עוד חוליה
 בריאה בקיבוץ הארצי.
 הענין של אותה מטרה שהציג לפנינו כל גוף לבד בקבלו עליו
 את דרך התנועה וצויה, הוא בעינו עומד בקיבוץ המאוחד
 כפר מנחם.

הערות לסיכום המזכירות הנ"ל (מפי ברוך)

..... חשיבות מכרעת החיי הקיבוץ נודעת לזיקת הפרט לקולקטיב
 ולמשמעותו הפנימית לגביו. הן אשר קובעות את מידת הויתורים
 שהפרט מוכן לותר לטובת הכלל, את מידת הפעלת כוחותיו וגם את
 הטיפוק שהוא מוצא בחיי הקולקטיב. לרוע מזלו של האי-
 חוד שני הקיבוצים המתאחדים לא הגיע בשטח זה לדרגה גבוהה.
 ובמידת מה גם עצם האיחוד היזק אצל חברי אלגביש את הכוחות
 הצנטריפוגאליים והתוצאות נראות לעין בכל שטחי חיינו.

ושוב הוזעק יודקס, אבי האיחוד, לשאת את דברו גם בבירורים השנתיים של כפר מנחם. נבחרו מוסדות קיבוץ חדשים. נעשה נסיון מחודש להכניס חברי אלגביש לפעילות. למזכיר חדש, היו לו תפיסות אחרות לפתרון האחד, תפיסות "חיכורגיות". הוא לא הצליח להג-סימן והודות לאי-הצלחתו שככה אט-אט הסערה. בעיות האיחוד לא כונו עוד בשם זה. כל פרט מצווה היה למצוא את מקומו.

והרי הם לפניכם: אחרי 9 שנים: ארבעים חברי כפר מנחם ארבעים שהיו 82, ארבעים שהם עתה חמישים, חמישים שהם 117, ועתה 119, 23% מהיישוב המקומי, חברים שאינם אמנם ותיקים מאד, אך גם את נעוריהם וצעירותם הקיבוצית השאירו הרחק מאחור-ריהם (עובדה זו הורגשה, הוכרה, והובנה במסך הזמן ע"י רוב הציבור).

ובוודאי תודו כולכם, יחד עמנו, שחלקם של החברים הללו מורגש היטב בכל תחומי החיים בקיבוץ. ועתה זו שאלה אקאדמית, אם היה זה איחוד או השלמה בלבד.